

SÜNTAKS

Nii .. kui (ka)

Maire Raadik

Kas õigem oleks öelda *nii .. kui ka* või võiks ka ilma *ka*-sõnata ehk *nii .. kui*? Seda sorti paarissidend on olemas juba Wiedemanni eestisaksa sõnaraamatus, mille artiklist *hästi* on muu hulgas lugeda: *nii hästi .. kui – so wohl .. als auch*. Kas olemegi selle väljendi laenanud saksa keelest? Wiedemannil *ka*-sõna küll veel ei ole, see ilmub väljendisse Elmar Muugi väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus, kus on märksõna *niihästi* [.. kui ka].

ka-sõna on olemas ka Muugi kaasaegse Johannes Aaviku grammatikas 1936, kus on tähtis õpetus, et ühend *nii(hästi) .. kui ka* ei nõua koma. Nagu sulgudest näeme, võib Aaviku arvates väljendit tarvitada ka ilma *hästi*-sõnata, kuid siiski mitte ilma *ka*-sõnata. Tänapäeva grammatikad on läinud veel sammu edasi, pidades võimalikuks ka üldlaiendi *ka* ärajätmist. 2017. aastal Mati Erehti ja Helle Metslangi toimetusel ilmunud „Eesti keele süntaksi“ järgi on *hästi* ja *ka* fakultatiivsed: *nii(hästi) .. kui (ka)*.

Sidendi lühenemine on küllap loomulik asjade käik ja niikaua, kui selgus ei kannata, pole ka põhjust muretseda: laused 1) *niihästi mehed kui ka naised*, 2) *nii mehed kui ka naised*, 3) *nii mehed kui naised* või isegi 4) *mehed kui ka naised* on kõik ühtviisi selged. Alles siis, kui kunagisest pikast väljendist jääb järele vaid *kui*-sõna (*mehed kui naised*), läheb asi pisut kahemõtteliseks (*mehed naisena?*).

Vaatame selle kinnituseks üht kohta kõnest, mille pidas president Kersti Kaljulaid 9. septembril 2019 riigikogus. Oma algsele kujul oli lause järgmine: „Jätkuvalt on ühtaegu võimalus kui murede allikas me seest veidi pehkinud ja vananenud e-riik, mis vajab isegi teenuste taseme hoidmiseks lisaraha, aga peab samal ajal valmistuma hetkeks, mil kvantarvutid muudavad tänased identimise meetodid kõlbmatuks.“ Kas saite midagi aru? Kuidas oleks aga sellise algusotsaga: „Jätkuvalt on ühtaegu **nii** võimalus **kui ka** murede allikas meie veidi pehkinud ja vananenud e-riik ..“ Näib hoopis selgem.

Võtame asja kokku. Kes oma väljenduses suuremat korrektsust taotleb, võiks *ka*-sõna siiski alles hoida, öeldes või kirjutades *nii .. kui ka* (*nii mehed kui ka naised*). Osavaimad võivad järgida Henn Saari nõuannet, mille kohaselt võib *ka* ära jääda eeskätt trafaretsetes paarides: *rõõmustab nii suur kui (ka) väike – rõõmustavad nii vanad kui ka lapsed*. Ühildumise kohta õpetab Mati Erelt lause õigekeelsuse raamatus, et eelistatud on öeldise ainsus, kuid välistatud pole *ka* mitmus: *nii üks kui ka teine nõjatub (nõjatuvad) tuge otsides vastu uksepiita*. Sidendil on olemas *ka* eitav kuju, siis ütleme *ei .. ega* (*ei mehed ega naised*).